

Versterking van rechten belastingplichtigen: stroomlijning fiscale transparantie

De relatie tussen burgers en de Belastingdienst is in de kern gebaseerd op vertrouwen en transparantie. Na een aantal spraakmakende kwesties die het publieke vertrouwen hebben aangetast, heeft de Nederlandse regering het wetsvoorstel “Wet stroomlijning fiscaal inzagerecht” gepubliceerd om de manier waarop belastingplichtigen toegang krijgen tot hun gegevens fundamenteel te verbeteren.

Het wetsvoorstel is op 16 september 2025 ingediend. Het doel van het wetsvoorstel is de rechtsbescherming van burgers en bedrijven te versterken door te waarborgen dat zij niet in een nadeligere positie verkeren dan de inspecteur op het punt van informatievoorziening.

Dit wetsvoorstel werd noodzakelijk omdat een eerder - breed gesteund - amendement met een vergelijkbaar recht door de Belastingdienst “onuitvoerbaar” werd verklaard. De oorzaak hiervan was de grote implementatieproblemen, met name door de onduidelijke afbakening van de reikwijdte en de mogelijkheid tot bezwaar bij weigering. Het huidige voorstel brengt wijzigingen aan om een toegankelijk en uitvoerbaar systeem te creëren.

1. Introductie van het ‘actieve inzagerecht’

De belangrijkste verandering is de overgang van een passief – op verzoek gebaseerd – systeem, naar een ‘actief inzagerecht’. Volgens het voorstel hoeven belastingplichtigen niet langer een formeel verzoek om inzage in hun dossier in te dienen, waardoor de administratieve lasten aanzienlijk afnemen. In plaats daarvan wordt beoogd de toegang tot dossiers proactief te verlenen via bestaande digitale portalen. Voor wie minder digitaal vaardig is, blijft ondersteuning beschikbaar waaronder de mogelijkheid een papieren kopie te ontvangen.

2. Reikwijdte en timing

Het inzagerecht is beperkt tot documenten die betrekking hebben op een belastingaanslag, of een voor bezwaar of beroep vatbare beslissing. Toegang tot de relevante documenten moet uiterlijk worden verleend op de datum van kennisgeving van de aanslag of de desbetreffende beslissing.

De reikwijdte omvat alle documenten die verband houden met de zaak, in overeenstemming met bestaande bestuursrechtelijke jurisprudentie. Dit betreft onder meer documenten die door de belastingplichtige zijn aangeleverd (zoals de aangifte), interne documenten die bij de inspecteur beschikbaar waren of tijdens de behandeling zijn opgesteld (ook als zij niet aan de uiteindelijke beslissing hebben bijgedragen) en digitaal vastgelegde gegevens (zoals overzichten uit databases).

3. Achterhouden van informatie

Het uitgangspunt is maximale transparantie, maar de inspecteur kan documenten achterhouden als er sprake is van 'gewichtige redenen'. Dit geldt overeenkomstig de uitzonderingsgronden die gelden in bezwaar- en beroepsprocedures. Voorbeelden van aanvaardbare gronden zijn de bescherming van privacy van derden, de bescherming van de controleaanpak of de effectiviteit van het toezicht van de Belastingdienst, en het voorkomen van belemmering van strafrechtelijk onderzoek.

Omdat het wetsvoorstel burgers in staat moet stellen mogelijke schendingen van fundamentele rechten (zoals discriminatie) te controleren, benadrukt de wetgever dat het achterhouden van informatie wegens controleaanpak of toezichtstrategie terughoudend moet worden toegepast. Wanneer een document wordt achtergehouden moet in het portaal worden vermeld dat documenten vertrouwelijk zijn gehouden en om welke reden.

4. Lange weg naar 2032: een ingroeimodel

De volledige invoering van het actieve inzagerecht is gepland voor 1 januari 2032. Volgens het wetsvoorstel is deze lange termijn noodzakelijk vanwege de ingrijpende operationele gevolgen en de meerjarige transformatie die vereist is om informatie uit tientallen systemen van de Belastingdienst te ontsluiten.

De uitvoering volgt een ingroeimodel, waarbij het recht gefaseerd wordt ingevoerd per nationale belastingsoort, te beginnen met de inkomstenbelasting voor niet-ondernemers.

Gedurende de overgangperiode tot 2032 krijgt de inspecteur een tijdelijke discretionaire bevoegdheid om reeds beschikbare documenten proactief te delen, ook

indien het systeem nog niet volledig geschikt is om alle relevante documenten vrij te geven.

5. Debat over rechtsbescherming en reikwijdte

Het wetsvoorstel krijgt kritiek, met name over de beperkte toepassing en de mogelijkheden voor rechtsbescherming. Het meest omstreden onderdeel is het schrappen van het specifieke recht om bezwaar te maken of beroep in te stellen tegen de weigering of onvolledige verstrekking van stukken. De wetgever stelt dat dit nodig is om te voorkomen dat er langdurige aparte procedures ontstaan over inzagekwesties terwijl de hoofdaanslag nog niet is beslist. In plaats daarvan moeten belastingplichtigen de volledigheid van hun dossier aan de orde stellen binnen de bezwaar- en beroepsprocedure tegen de belastingaanslag zelf.

6. Samenvattend

Het wetsvoorstel kan worden gezien als een positieve (en noodzakelijke) stap richting een meer transparante en versterkte rechts- en informatiepositie van belastingplichtigen. Toch is het plan niet zonder gebreken. De belangrijkste tekortkomingen zijn de zeer lange implementatieperiode, verzwakte rechtsbescherming (geen afzonderlijk bezwaar of beroep tegen weigering of nalaten van documentverstrekking) en de beperkte reikwijdte (alleen documenten die betrekking hebben op zaken die leiden tot een aanslag of een voor bezwaar vatbare beslissing).

Voor meer informatie:

Paul Halprin

Advocaat | Attorney at Law

M +31646296787

E paul.halprin@halprin.law

I halprin.law

